

Υπόθεση C-288/23 [El Baheer]¹

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

3 Μαΐου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Verwaltungsgericht Stuttgart (Γερμανία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

2 Μαΐου 2023

Προσφεύγων:

HE

Καθής:

Bundesrepublik Deutschland [Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας]

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Προσφυγή για τη χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα, επικουρικός για τη χορήγηση καθεστώτος επικουρικής προστασίας, δις επικουρικός για την αναγνώριση εθνικής απαγόρευσης απομάκρυνσης.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 604/2013, του άρθρου 4, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, και του άρθρου 13 της οδηγίας 2011/95, του άρθρου 10, παράγραφοι 2 και 3, και του άρθρου 33, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2013/32 καθώς και του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/115, νομική βάση: άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

¹ Η ονομασία που έχει δοθεί στην παρούσα υπόθεση είναι πλασματική. Δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα κανενός διαδίκου.

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος δεν μπορεί να ασκήσει την εξουσία που του παρέχει το άρθρο 33, παράγραφος 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 2013/32 να απορρίψει αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας ως απαράδεκτη λόγω της χορήγησης του καθεστώτος του πρόσφυγα σε άλλο κράτος μέλος, επειδή οι συνθήκες διαβίωσης στο εν λόγω κράτος μέλος θα εξέθεταν τον αιτούντα σε σοβαρό κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, έχουν το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού (ΕΕ) 604/2013, το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, και το άρθρο 13 της οδηγίας 2011/95/ΕΕ, καθώς και το άρθρο 10, παράγραφοι 2 και 3, και το άρθρο 33, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 2013/32/ΕΕ, την έννοια ότι το γεγονός ότι έχει ήδη χορηγηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα εμποδίζει το κράτος μέλος να εξετάσει κατ' ελεύθερη κρίση την υποβληθείσα στο κράτος αυτό αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας και το υποχρεώνει να χορηγήσει στον αιτούντα το καθεστώς του πρόσφυγα χωρίς να εξετάσει τις ουσιαστικές προϋποθέσεις της προστασίας αυτής;

2. Εφόσον στο πρώτο ερώτημα δοθεί η απάντηση ότι το κράτος μέλος δεν δεσμεύεται από τη χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα σε άλλο κράτος μέλος και πρέπει να εξετάσει την αίτηση διεθνούς προστασίας που υποβλήθηκε σε αυτό κατ' ελεύθερη κρίση:

Αντιτίθενται στην υποχρέωση του αιτούντος δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115/ΕΚ να μεταβεί αμέσως στο έδαφος του κράτους μέλους που του αναγνώρισε το καθεστώς του πρόσφυγα συνθήκες στο εν λόγω κράτος μέλος οι οποίες θα τον εξέθεταν σε σοβαρό κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, με συνέπεια το κράτος μέλος να δύναται να εκδώσει απόφαση επιστροφής στη χώρα καταγωγής του αιτούντος βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1, της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, χωρίς να έχει επιβληθεί προηγουμένως η υποχρέωση που αναφέρεται στο άρθρο 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115/ΕΚ;

Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να λαμβάνονται υπόψη αποκλειστικά και μόνον οι συνθήκες στο κράτος μέλος που του αναγνώρισε το καθεστώς του πρόσφυγα, πρέπει δηλαδή να εφαρμοστεί το ίδιο κριτήριο με εκείνο που θα εφαρμοζόταν σε μια απόφαση δυνάμει του άρθρου 33, παράγραφος 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 2013/32/ΕΕ, ή επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη ότι ο αιτών, μετά την κατ' ελεύθερη κρίση απόφαση του κράτους μέλους, δεν αποκτά σε αυτό κανένα καθεστώς προστασίας και έχει συνεπώς την ευχέρεια να επιλέξει την επιστροφή είτε στο άλλο κράτος μέλος που του χορήγησε το καθεστώς του πρόσφυγα είτε στη χώρα καταγωγής του;

3. Εφόσον στο δεύτερο ερώτημα δοθεί η απάντηση ότι, βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115/ΕΕ, ο αιτών πρέπει να

υποχρεωθεί να μεταβεί αμέσως στο έδαφος του κράτους μέλους που του αναγνώρισε το καθεστώς του πρόσφυγα:

Είναι δυνατόν η προβλεπόμενη στο άρθρο 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115/ΕΚ υποχρέωση για τον αιτούντα να μεταβεί αμέσως στο έδαφος του κράτους μέλους που του αναγνώρισε το καθεστώς του πρόσφυγα και η απόφαση επιστροφής στη χώρα καταγωγής του βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, να σωρευθούν στην ίδια διοικητική απόφαση;

4. Εφόσον στο δεύτερο ερώτημα δοθεί η απάντηση ότι, βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115/ΕΕ, ο αιτών δεν πρέπει να υποχρεωθεί να μεταβεί αμέσως στο έδαφος του κράτους μέλους που του αναγνώρισε το καθεστώς του πρόσφυγα:

Αντιτίθεται η αρχή της μη επαναπροώθησης (άρθρα 18, 19, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, άρθρο 21, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/95/ΕΕ) σε μια απόφαση επιστροφής σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, στη χώρα καταγωγής του αιτούντος, όταν στον αιτούντα χορηγήθηκε σε άλλο κράτος μέλος το καθεστώς του πρόσφυγα, αλλά το κράτος μέλος όπου διαμένει επί του παρόντος και όπου έχει υποβάλει αίτηση ασύλου οδηγείται, μετά από μια κατ' ελεύθερη κρίση εξέταση, στο συμπέρασμα ότι στον αιτούντα δεν μπορεί να χορηγηθεί κανένα καθεστώς προστασίας;

5. Εφόσον στο τέταρτο ερώτημα δοθεί η απάντηση ότι η αρχή της μη επαναπροώθησης αντιτίθεται σε μια απόφαση επιστροφής:

Πρέπει να εξετάζεται η αρχή της μη επαναπροώθησης (άρθρα 18, 19, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, άρθρο 21, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/95/ΕΕ) ήδη κατά την έκδοση της απόφασης επιστροφής σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, με συνέπεια να μη μπορεί να εκδοθεί απόφαση επιστροφής, ή επιβάλλεται να εκδίδεται απόφαση επιστροφής σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, και στη συνέχεια να αναβάλλεται η απομάκρυνση σύμφωνα με το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2008/115/ΕΚ;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), άρθρα 4, 18, 19, παράγραφος 2

Κανονισμός (ΕΕ) 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον

προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (στο εξής: Κανονισμός 604/2013), άρθρο 3

Οδηγία 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (στο εξής: Οδηγία 2008/115), άρθρα 5, 6, παράγραφος 2, 9, παράγραφος 1

Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (στο εξής: Οδηγία 2011/95), άρθρα 4, 13, 21

Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (στο εξής: Οδηγία 2013/32), άρθρα 10, 33, παράγραφος 2

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Grundgesetz (Θεμελιώδης Νόμος), άρθρο 16a

Asylgesetz (νόμος περί ασύλου) (AsylG) Άρθρο 1 («Πεδίο εφαρμογής»), παράγραφος 1, σημείο 2, άρθρο 3 («Χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα»), παράγραφοι 1, 3 και 4, άρθρο 4 («Επικουρική προστασία»), παράγραφος 1, άρθρο 29 («Απαράδεκτες αιτήσεις»), παράγραφος 1, σημείο 2, άρθρο 34 («Διαταγή εγκατάλειψης της επικράτειας επ' απειλή απομάκρυνσης»), παράγραφος 1, πρώτη περίοδος

Aufenthaltsgesetz (νόμος περί διαμονής) (AufenthG) Άρθρο 50 («Υποχρέωση εγκατάλειψης της επικράτειας»), παράγραφος 3, άρθρο 59 («Διαταγή εγκατάλειψης της επικράτειας επ' απειλή απομάκρυνσης»), παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, άρθρο 60 («απαγόρευση απομάκρυνσης»), παράγραφοι 1, 5 και 7, άρθρο 60a («Προσωρινή αναστολή της απομάκρυνσης [καθεστώσ ανοχής]»), παράγραφος 2, πρώτη περίοδος

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Ο προσφεύγων, η αίτηση ασύλου του οποίου απορρίφθηκε εν όλω από την Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (ομοσπονδιακή υπηρεσία μετανάστευσης και προσφύγων) (στο εξής: Bundesamt), ζητεί με την προσφυγή του τη χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα, επικουρικά τη χορήγηση

καθεστώς επικουρικής προστασίας, δις επικουρικώς την αναγνώριση εθνικής απαγόρευσης απομάκρυνσης.

- 2 Ο προσφεύγων γεννήθηκε το 1996 και είναι ανιθαγενής Παλαιστίνιος. Του χορηγήθηκε το καθεστώς του πρόσφυγα στην Ελλάδα στις 12 Αυγούστου 2020. Διαθέτει ελληνική άδεια διαμονής ως πρόσφυγας με ισχύ έως τις 11 Αυγούστου 2023. Δεν μπορεί να επιστρέψει στην Ελλάδα, διότι σε αυτήν, κατά την εσωτερική διαπίστωση της Bundesamt, θα απειλείτο με σοβαρό κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη.
- 3 Με απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2022, η Bundesamt αρνήθηκε τη χορήγηση του καθεστώς του πρόσφυγα, απέρριψε την αίτηση αναγνώρισης του δικαιώματος ασύλου, αρνήθηκε τη χορήγηση του καθεστώς επικουρικής προστασίας και διαπίστωσε τη μη συνδρομή απαγορεύσεων απομάκρυνσης κατά το άρθρο 60, παράγραφοι 5 και 7, πρώτη περίοδος, του AufenthG (νόμου περί διαμονής). Κάλυψε τον προσφεύγοντα να εγκαταλείψει την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας εντός 30 ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης, σε περίπτωση ωστόσο άσκησης προσφυγής η προθεσμία αναχώρησης λήγει 30 ημέρες μετά το χρονικό σημείο κατά το οποίο η περάτωση της διαδικασίας ασύλου καθίσταται απρόσβλητη. Για την περίπτωση μη τήρησης της προθεσμίας αναχώρησης απείλησε εις βάρος του την απομάκρυνση προς τα αυτόνομα παλαιστινιακά εδάφη, προς τη Λωρίδα της Γάζας ή προς άλλο κράτος στο οποίο επιτρέπεται να εισέλθει ή το οποίο έχει υποχρέωση επανεισδοχής.
- 4 Με την προσφυγή του της 22ας Δεκεμβρίου 2022 κατά της απόφασης αυτής, ο προσφεύγων ζητεί να υποχρεωθεί η καθής να του χορηγήσει το καθεστώς του πρόσφυγα για τον λόγο ότι η καθής δεσμεύεται από την ήδη γενομένη χορήγηση του καθεστώς του πρόσφυγα στην Ελλάδα. Ο προσφεύγων ζητεί επικουρικώς να υποχρεωθεί η καθής να του χορηγήσει το καθεστώς επικουρικής προστασίας και δις επικουρικώς να αναγνωρίσει τη συνδρομή εθνικής απαγόρευσης απομάκρυνσης κατά το άρθρο 60, παράγραφοι 5 και 7, πρώτη περίοδος, του AufenthG (νόμου περί διαμονής).

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 5 Η έκβαση της υπόθεσης ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου εξαρτάται από την απάντηση επί των προδικαστικών ερωτημάτων.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 6 Το πρώτο προδικαστικό ερώτημα αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 604/2013, του άρθρου 4, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, και του άρθρου 13 της οδηγίας 2011/95 καθώς και του άρθρου 10, παράγραφοι 2 και 3, και του άρθρου 33, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2013/32. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το ερώτημα αυτό

αποτελεί ήδη αντικείμενο εκκρεμούς διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου (υπόθεση C-753/22). Για την αιτιολόγηση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος παραπέμπει στο επ' αυτού σκεπτικό του πλήρως στο σκεπτικό της διάταξης του Bundesverwaltungsgericht (Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο, Γερμανία) περί παραπομπής στο

Δικαστήριο στην υπόθεση C-753/22.

Επί των δευτέρου έως πέμπτου προδικαστικών ερωτημάτων

- 7 Με τα δεύτερο έως πέμπτο προδικαστικά ερωτήματα το αιτούν δικαστήριο επιδιώκει περαιτέρω αποσαφήνιση σχετικά με την απόφαση επιστροφής στην περίπτωση που στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα δοθεί από το Δικαστήριο η απάντηση, ότι το κράτος μέλος δεν δεσμεύεται από την ήδη πραγματοποιηθείσα χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα σε άλλο κράτος μέλος και εξετάζει την αίτηση διεθνούς προστασίας που υποβλήθηκε σε αυτό κατ' ελεύθερη κρίση.
- 8 Σύμφωνα με την απόφαση της Bundesamt, ο προσφεύγων δεν έχει αξίωση όχι μόνο να του χορηγηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα, αλλά ούτε να του αναγνωριστεί το δικαίωμα ασύλου, να του χορηγηθεί καθεστώς επικουρικής προστασίας ή να διαπιστωθεί ότι συντρέχει εθνική απαγόρευση απομάκρυνσης.
- 9 Ο προσφεύγων δεν έχει συν τοις άλλοις αξίωση να του χορηγηθεί επικουρική προστασία διότι, κατά τους ισχυρισμούς του ενώπιον της Bundesamt, δεν απειλείται εις βάρος του κατάγνωση ή εκτέλεση της θανατικής ποινής, ούτε βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Περαιτέρω δεν αντιμετωπίζει ούτε σοβαρή και προσωπική απειλή κατά της ζωής του ή της σωματικής του ακεραιότητας λόγω αδιάκριτης άσκησης βίας σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης.
- 10 Επίσης, ο προσφεύγων δεν έχει αξίωση να διαπιστωθεί ότι συντρέχει εθνική απαγόρευση απομάκρυνσης κατά το άρθρο 60, παράγραφος 5, ή παράγραφος 7, πρώτη περίοδος, του AufenthG (νόμου περί διαμονής) για ανθρωπιστικούς λόγους. Το αιτούν δικαστήριο θεωρεί δεδομένο ότι παρά τις γενικά κακές συνθήκες διαβίωσης στη Λωρίδα της Γάζας ο προσφεύγων, σε περίπτωση επιστροφής του, θα μπορεί να εξασφαλίσει το στοιχειώδες επίπεδο διαβίωσης.
- 11 Δεδομένου ότι ο προσφεύγων δεν δικαιούται κανένα καθεστώς προστασίας και δεν διαθέτει άλλο τίτλο διαμονής, πρέπει να εκδοθεί διαταγή προς εγκατάλειψη της επικράτειας επ' απειλή απομάκρυνσης σύμφωνα με το άρθρο 34 του AsylG (νόμου περί ασύλου) σε συνδυασμό με το άρθρο 59, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του AufenthG (νόμου περί διαμονής), με την οποία θα τάσσεται εύλογη προθεσμία. Τούτο αντιστοιχεί σε απόφαση επιστροφής κατά την έννοια του άρθρου 3, σημείο 4, της οδηγίας 2008/115.
- 12 Η Bundesamt δεν κάλεσε ωστόσο τον προσφεύγοντα, σύμφωνα με το άρθρο 50, παράγραφος 3, δεύτερη περίοδος, του AufenthG (νόμου περί διαμονής), το οποίο

αποτελεί μεταφορά του άρθρου 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115, στο εσωτερικό δίκαιο, να μεταβεί αμέσως στην Ελλάδα. Όσον αφορά τη νομιμότητα της διαταγής προς εγκατάλειψη της επικράτειας επ' απειλή απομάκρυνσης προς τη χώρα καταγωγής του προσφεύγοντος, τίθεται κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω το ερώτημα κατά πόσον θα ήταν αναγκαία η προηγούμενη κλήση του προσφεύγοντος να αναχωρήσει προς την Ελλάδα.

- 13 Στο πλαίσιο αυτής της απόφασης επιστροφής που εκδίδεται δυνάμει του εθνικού δικαίου τίθενται τα δεύτερο έως πέμπτο προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με τη συμβατότητα μιας απόφασης επιστροφής στη χώρα καταγωγής του προσφεύγοντος με το άρθρο 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115 και με το άρθρο 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1, της οδηγίας 2008/115, καθώς και με την αρχή της μη επαναπροώθησης.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

- 14 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατά πόσον πριν από την έκδοση της απόφασης επιστροφής ο αιτών πρέπει να καλείται να συμμορφωθεί προς την υποχρέωσή του σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115, να μεταβεί αμέσως στο έδαφος του άλλου κράτους μέλους που του χορηγεί το καθεστώς του πρόσφυγα, ή τούτο μπορεί να παραλείπεται όταν –όπως εν προκειμένω– στο κράτος μέλος όπου έγινε δεκτή η αίτηση όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα υφίστανται συνθήκες, οι οποίες θα εξέθεταν τον αιτούντα σε σοβαρό κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη.
- 15 Το άρθρο 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115, προβλέπει ότι δεν θα πρέπει να εκδίδεται απόφαση επιστροφής για παρανόμως διαμένοντα υπήκοο τρίτης χώρας ο οποίος διαθέτει άδεια που παρέχει δικαίωμα παραμονής σε άλλο κράτος μέλος. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο υπήκοος της τρίτης χώρας πρέπει αρχικά να κληθεί να επιστρέψει άμεσα στο κράτος μέλος όπου απολαύει δικαιώματος παραμονής. Απόφαση επιστροφής εκδίδεται μόνον εάν ο ενδιαφερόμενος δεν συμμορφωθεί με την εν λόγω κλήση ή σε περιπτώσεις κινδύνου για τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια (πρβλ. σημείο 5.4 της «Σύστασης (ΕΕ) 2017/2338 της Επιτροπής της 16ης Νοεμβρίου 2017 για την καθιέρωση κοινού “εγχειριδίου περί επιστροφής” προς χρήση από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά την εκτέλεση σχετικών με την επιστροφή καθηκόντων»).
- 16 Εξ όσων γνωρίζει το αιτούν δικαστήριο, η απαιτούμενη από λόγους εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης άμεση αναχώρηση του υπηκόου τρίτης χώρας (άρθρο 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2008/115/EK) είναι η μόνη εξαίρεση που προβλέπεται στην εν λόγω οδηγία από την κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, απαίτηση, ο υπήκοος της τρίτης χώρας να καλείται να συμμορφωθεί προς την υποχρέωσή του να μεταβεί αμέσως στο έδαφος του κράτους μέλους που του χορήγησε το καθεστώς του πρόσφυγα.

- 17 Στην προκειμένη περίπτωση τίθεται ωστόσο το ερώτημα, κατά πόσον θα έπρεπε να υπάρχει μια περαιτέρω εξαίρεση από την απαίτηση της υποχρέωσης μετάβασης στο άλλο κράτος μέλος. Τούτο διότι σε μία περίπτωση όπως η υπό κρίση, στην οποία δεν μπορεί να εκδοθεί απόφαση βάσει του άρθρου 33, παράγραφος 2, στοιχείο α' της οδηγίας 2013/32, για τον λόγο ότι σε αυτήν αντιτίθενται οι συνθήκες που επικρατούν στο κράτος μέλος που χορηγεί το καθεστώς του πρόσφυγα, όπου ο αιτών θα εξετίθετο σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη, θα ήταν αντιφατικό να απαιτείται να κληθεί προηγουμένως ο αιτών σε αναχώρηση προς αυτό ακριβώς το κράτος μέλος (σχετικά με το κριτήριο, κατά πόσον επικρατούν συνθήκες που θα εξέθεταν τον αιτούντα σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση πρβλ. π.χ. απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης [στο εξής: Δικαστήριο] της 19ης Μαρτίου 2019, Ibrahim κ.λπ., C-297/17, C-318/17, C-319/17 και C-438/17, EU:C:2019:219).
- 18 Η εκτίμηση επ' αυτού θα μπορούσε να είναι διαφορετική, εάν λαμβάνονταν υπόψη όχι αποκλειστικά και μόνον οι συνθήκες στο κράτος μέλος όπου έγινε δεκτή η αίτηση όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα (εν προκειμένω στην Ελλάδα), αλλά και το γεγονός, ότι στον αιτούντα, μετά την κατ' ελεύθερη κρίση εξέταση του κράτους μέλους (εν προκειμένω της Γερμανίας), δεν έχει χορηγηθεί κανένα καθεστώς προστασίας. Πράγματι, εάν το κράτος μέλος δεν δεσμεύεται από τη χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα από το άλλο κράτος μέλος (πράγμα το οποίο αποτελεί αντικείμενο του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος) και με τη δική του εξέταση της αίτησης ασύλου του αιτούντος καταλήξει στο συμπέρασμα, ότι δεν υπάρχει κανένας λόγος για τον οποίο ο αιτών δεν μπορεί να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του, ο αιτών θα μπορούσε να έχει τη δυνατότητα επιλογής, εάν επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα που του χορήγησε το καθεστώς του πρόσφυγα ή στη χώρα καταγωγής του.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

- 19 Εφόσον στο δεύτερο ερώτημα δοθεί η απάντηση ότι βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115/ΕΕ, ο αιτών πρέπει να υποχρεωθεί να μεταβεί αμέσως στο έδαφος του κράτους μέλους όπου έγινε δεκτή η αίτηση όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα, τίθεται το ερώτημα, αν η κλήση του αιτούντος προς συμμόρφωση με την υποχρέωσή του βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115/ΕΕ, και η απόφαση επιστροφής βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1, της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, είναι δυνατόν να σωρευθούν σε μία και μόνη διοικητική απόφαση ή πρέπει να διαχωρίζονται χρονικά (τρίτο προδικαστικό ερώτημα).
- 20 Το ερώτημα αυτό πρέπει να αποσαφηνιστεί, διότι κατά την άποψη του αιτούντος δικαστηρίου, από το άρθρο 50, παράγραφος 3, δεύτερη περίοδος, του AufenthaltG (νόμου περί διαμονής), το οποίο αποτελεί μεταφορά στο εθνικό δίκαιο του άρθρου 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115, δεν προκύπτει σαφώς, εάν απαιτείται να υπάρχει χρονική απόσταση μεταξύ της κλήσης του

αιτούντος προς αναχώρηση και της διαταγής εγκατάλειψης της επικράτειας επ' απειλή απομάκρυνσης προς τη χώρα καταγωγής.

- 21 Υπέρ του να θεωρηθεί ότι οι επίμαχες αποφάσεις πρέπει να διαχωρίζονται χρονικά συνηγορούν τα αναφερόμενα στο σημείο 5.4 της σύστασης (ΕΕ) 2017/2338 της Επιτροπής, της 16ης Νοεμβρίου 2017, για την καθιέρωση κοινού εγχειριδίου περί επιστροφής, το οποίο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά την εκτέλεση σχετικών με την επιστροφή καθηκόντων.

Επί του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος

- 22 Εφόσον στο δεύτερο ερώτημα δοθεί η απάντηση ότι βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2008/115/ΕΕ, ο αιτών δεν πρέπει να υποχρεωθεί να μεταβεί αμέσως στο έδαφος του κράτους μέλους όπου έγινε δεκτή η αίτηση όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα, τίθεται το ερώτημα, κατά πόσον επιτρέπεται να εκδοθεί απόφαση επιστροφής σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1, της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, στη χώρα καταγωγής του αιτούντος, ή αντιτίθεται σε αυτό η αρχή της μη επαναπροώθησης (άρθρα 18, 19, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, άρθρο 5 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, άρθρο 21, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/95/ΕΕ), για τον λόγο ότι άλλο κράτος μέλος χορήγησε στον αιτούντα το καθεστώς του πρόσφυγα (τέταρτο προδικαστικό ερώτημα).
- 23 Δεδομένου ότι το ερώτημα αυτό ανακύπτει μόνον εφόσον στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα δοθεί η απάντηση ότι δεν υφίσταται δέσμευση από την απόφαση με την οποία το άλλο κράτος μέλος χορήγησε το καθεστώς του πρόσφυγα, η εν λόγω απόφαση με την οποία το άλλο κράτος μέλος χορήγησε το καθεστώς του πρόσφυγα θα είχε τουλάχιστον «περιορισμένη δεσμευτική ισχύ» στην περίπτωση που στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα δοθεί η απάντηση ότι η απόφαση επιστροφής αντίκειται στην αρχή της μη επαναπροώθησης.
- 24 Σε περίπτωση όπως η υπό κρίση, στην οποία το κράτος μέλος με την εξέταση που διενεργεί καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι στον αιτούντα δεν πρέπει να χορηγηθεί κανένα καθεστώς προστασίας, το εν λόγω κράτος μέλος ωστόσο συνεπεία της αρχής της μη επαναπροώθησης δεν επιτρέπεται να εκδώσει απόφαση επιστροφής, ο αιτών δεν θα μπορούσε να επιστρέψει στο άλλο κράτος μέλος εξαιτίας των συνθηκών που επικρατούν σε αυτό, αλλά και δεν θα μπορούσε να αποκτήσει τίτλο διαμονής στο κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται επί του παρόντος. Θα μπορούσε όμως κατά το εθνικό δίκαιο να τύχει της λεγόμενης «ανοχής» (άρθρο 60a, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος AufenthaltG), δηλαδή μιας προσωρινής αναστολής της απομάκρυνσης.
- 25 Ωστόσο, η ανοχή της ύπαρξης ενός τέτοιου «ενδιάμεσου καθεστώτος» υπηκόων τρίτων χωρών, οι οποίοι βρίσκονται στο έδαφος ενός κράτους μέλους χωρίς άδεια που παρέχει δικαίωμα παραμονής και χωρίς τίτλο διαμονής, αλλά κατά των

οποίων δεν μπορεί να εκδοθεί εκτελεστή απόφαση επιστροφής, είναι αντίθετη τόσο προς το αντικείμενο της οδηγίας 2008/115 όσο και προς το γράμμα του άρθρου 6 αυτής (πρβλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 3ης Ιουνίου 2021, Westerwaldkreis, C- 546/19, EU:C:2021:432, σκέψη 57).

- 26 Σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να εκδίδουν απόφαση επιστροφής κατά όλων των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν παρανόμως στο έδαφός τους, εφόσον το δικαίω της Ένωσης δεν προβλέπει ρητώς κάποια εξαίρεση. Τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να ανέχονται την παράνομη διαμονή υπηκόων τρίτων χωρών στο έδαφός τους χωρίς είτε να κινούν διαδικασία επιστροφής είτε να τους χορηγούν άδεια που παρέχει δικαίωμα παραμονής. Η οδηγία 2008/115 δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαιτεί, ένα κράτος μέλος να χορηγεί τίτλο διαμονής σε υπήκοο τρίτης χώρας που διαμένει παρανόμως στο έδαφός του, όταν κατά του εν λόγω υπηκόου τρίτης χώρας δεν μπορεί να ληφθεί απόφαση επιστροφής ή μέτρο απομάκρυνσης. Όσον αφορά, ειδικότερα, το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 2008/115, η διάταξη αυτή απλώς επιτρέπει στα κράτη μέλη να παρέχουν, για λόγους φιλευσπλαχνίας ή ανθρωπιστικούς λόγους, δικαίωμα διαμονής βάσει του εθνικού τους δικαίου, και όχι βάσει του δικαίου της Ένωσης, σε υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι διαμένουν παρανόμως στο έδαφός τους (πρβλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Νοεμβρίου 2022, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid [απομάκρυνση – φαρμακευτική κάνναβη], C- 69/21, EU:C:2022:913, σκέψη 85 επ.).

Επί του πέμπτου προδικαστικού ερωτήματος

- 27 Στο πλαίσιο αυτό τίθεται το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα: Εφόσον στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα δοθεί η απάντηση ότι η αρχή της μη επαναπροώθησης αντιτίθεται σε μια απόφαση επιστροφής, τίθεται το ερώτημα κατά πόσον τούτο πρέπει να εξετάζεται ήδη κατά την έκδοση της απόφασης επιστροφής σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1, της οδηγίας 2008/115/EK –με συνέπεια να μη μπορεί να εκδοθεί απόφαση επιστροφής– ή επιβάλλεται να εκδίδεται απόφαση επιστροφής σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1, της εν λόγω οδηγίας και στη συνέχεια να αναβάλλεται η απομάκρυνση σύμφωνα με το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α' αυτής.
- 28 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η νομολογία του Δικαστηρίου επί του ζητήματος αυτού είναι αντιφατική.
- 29 Από τη μία πλευρά το Δικαστήριο έχει αποφανθεί, ότι όταν υφίστανται σοβαροί και αποδεδειγμένοι λόγοι να θεωρηθεί ότι υπήκοος τρίτης χώρας που διαμένει παρανόμως σε κράτος μέλος θα εκτεθεί, σε περίπτωση επιστροφής σε τρίτη χώρα, σε πραγματικό κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη, δεν μπορεί να εκδοθεί εις βάρος του απόφαση επιστροφής στη χώρα αυτή, για όσο διάστημα εξακολουθεί να υφίσταται τέτοιος κίνδυνος (πρβλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Νοεμβρίου 2022,

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid [απομάκρυνση – φαρμακευτική κάνναβη], C- 69/21, EU:C:2022:913, σκέψη 58· πρβλ. επίσης απόφαση της 24ης Φεβρουαρίου 2021, M κ.λπ. [απομάκρυνση προς κράτος μέλος], C- 673/19, EU:C:2021:127, σκέψεις 42 και 45, καθώς και διάταξη της 15ης Φεβρουαρίου 2023, GS, C-484/22, EU:C:2023:122, σκέψη 28).

- 30 Από την άλλη πλευρά το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι θα ήταν αντίθετη τόσο προς το αντικείμενο της οδηγίας 2008/115, όσο και προς το γράμμα του άρθρου 6 αυτής, η ανοχή ενός «ενδιάμεσου καθεστώτος» υπηκόων τρίτων χωρών, οι οποίοι βρίσκονται στο έδαφος κράτους μέλους χωρίς άδεια που παρέχει δικαίωμα παραμονής και χωρίς τίτλο διαμονής, και στους οποίους έχει, ενδεχομένως, επιβληθεί απαγόρευση εισόδου, χωρίς όμως να υφίσταται πλέον εις βάρος τους εκτελεστική απόφαση επιστροφής. Αυτές οι εκτιμήσεις ισχύουν και όσον αφορά τους παρανόμως διαμένοντες στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόους τρίτης χώρας οι οποίοι δεν μπορούν να απομακρυνθούν καθόσον τούτο αντιβαίνει στην αρχή της μη επαναπροώθησης. Κατά την προαναφερόμενη απόφαση του Δικαστηρίου, από το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α' της οδηγίας 2008/115 προκύπτει ότι το γεγονός αυτό δεν δικαιολογεί τη μη έκδοση απόφασης επιστροφής εις βάρος υπηκόου τρίτης χώρας σε μια τέτοια περίπτωση, αλλά μόνον την αναβολή της απομάκρυνσής του σε εκτέλεση της εν λόγω απόφασης (πρβλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 3ης Ιουνίου 2021, Westerwaldkreis, C- 546/19, EU:C:2021:432, σκέψεις 57-59).
- 31 Υπέρ της τελευταίας αυτής απόφασης του Δικαστηρίου συνηγορεί ότι ούτε από το γράμμα ούτε από τη συστηματική θέση του άρθρου 5 της οδηγίας 2008/115 προκύπτει πως η αρχή της μη επαναπροώθησης μπορεί να λαμβάνεται υπόψη μόνον στο πλαίσιο της απόφασης επιστροφής. Το εν λόγω άρθρο 5 υποχρεώνει τα κράτη μέλη μόνο να τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης κατά την ενσωμάτωση της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη. Σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη, κανείς δεν μπορεί να απομακρυνθεί, να απελαθεί ή να εκδοθεί προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση. Ωστόσο, η τήρηση της αρχής αυτής μπορεί να επιτευχθεί όχι μόνο με τη μη έκδοση απόφασης επιστροφής από το κράτος μέλος, αλλά και με την αναβολή της εκτέλεσης της απόφασης επιστροφής.
- 32 Η δυνατότητα αναβολής της απομάκρυνσης σύμφωνα με το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2008/115, δεν καλύπτει μόνο προσωρινές καταστάσεις. Ούτε το γράμμα, ούτε η συστηματική θέση ή το ιστορικό θέσπισης της οδηγίας αυτής παρέχουν ενδείξεις περιορισμού σε προσωρινές μόνον καταστάσεις. Ενώ στο άρθρο 9, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/115 ορίζεται ότι τα κράτη μέλη μπορούν να αναβάλλουν την απομάκρυνση για εύλογο χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, και στο πλαίσιο αυτό λαμβάνουν υπόψη τις περιστάσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 2, στοιχεία α' και β', από το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α' της εν λόγω οδηγίας 2008/115 λείπει ακριβώς ο χρονικός περιορισμός για «εύλογο χρονικό διάστημα».

Αίτημα για ταχεία εκδίκαση της υπόθεσης

- 33 Το αιτούν δικαστήριο γνωρίζει ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις διεξαγωγής ταχείας διαδικασίας δυνάμει του άρθρου 105 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου. Ωστόσο, δεδομένου του μεγάλου αριθμού προσφύγων που διαμένουν στη Γερμανία και έχουν υποβάλει εκ νέου αίτηση ασύλου σε αυτό το κράτος μέλος, μολονότι τους έχει χορηγηθεί προηγουμένως διεθνής προστασία σε άλλο κράτος μέλος, και οι οποίοι δεν μπορούν να επιστρέψουν στο εν λόγω άλλο κράτος μέλος, θα ήταν ευκαταίε μια ταχεία αποσαφήνιση των τιθεμένων ζητημάτων. Για τον λόγο αυτό, το αιτούν δικαστήριο ζητεί την ταχεία εκδίκαση της υπόθεσης.

ΕΠΙΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ